

Veenhoperkogge Boekje 1, December 1998.

Inhoud:

Voorwoord	2
Overtoom in Avenhorn	3
mevr. Bos vertelt	5
Archeologie in de polder	6
Oudste bewoning	6
Al het heden wordt verleden	8
Oude meesters	10
100 jaar Rabobank in De Goorn	11
Bruggen in Oudendijk	14
Spoorlijn Amsterdam Enkhuizen	15
Ledenlijst	18

Vereniging 'Hemony'

voorzitter:	D. Schuijtemaker.
secretaresse:	G. Busman.
penningmeesteresse:	Y. Aafjes-van der Gaast.
redactieleden Veenhoperkogge:	J. van der Lee.
	J. de Reus.
	M. Weesie.

correspondentieadres:

**Drecht 11,
1633 HZ Avenhorn. 0229-542479.**

**1 maal per jaar in december
verschijnt 'Veenhoperkogge'.
contributie f 10,- per jaar.
Rabo reknr: 3076.27.675
t.n.v. Historische Vereniging Hemony.
Y. Aafjes-van der Gaast, Grosthuisen 65.**

copyright 1998.

**voor het overnemen van artikelen
is schriftelijk toestemming nodig.**

**oplage 50 exemplaren.
losse nummers f 6,50.**

Voorwoord.

Een eerste uitgave van ons blad "Veenhoperkogge" is nu realiteit, verzorgd door leden van vereniging Hemony. De naam Veenhoperkogge is afgeleid van het gebied waarin wij wonen met daarin de vijf Veenhoopsdorpen n.l. Berkhout, Avenhorn, Grosthuisen, Scharwoude en Oudendijk.

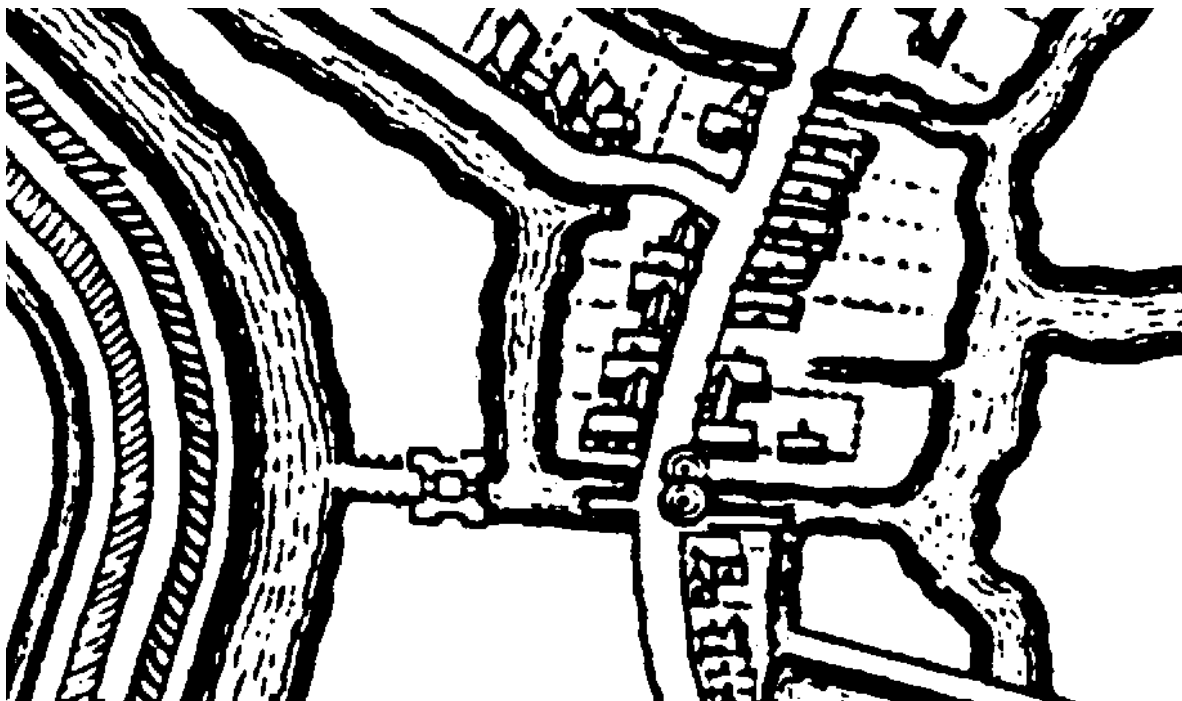
Het blad dat jaarlijks verschijnt bevat geschiedenis van de dorpen Avenhorn, Grosthuisen, Scharwoude, Oudendijk en De Goorn.

Verhalen van mensen die vertellen hoe het vroeger was in deze omgeving zullen wij in dit blad plaatsen.

In archieven en vooral het Streekarchief in Hoorn zijn veel bronnen die ons nog veel kunnen vertellen van deze omgeving waarin wij wonen.

Iedere medewerking van u is van harte welkom.

J. de Reus

Overtoom Avenhorn

Een overtoom is een installatie voor het trekken van schepen over een dam tussen twee waterwegen.

Men trok het vaartuig met behulp van een kabel die aan een windas tussen twee palen was bevestigd over de dam. Het schip gleed daarbij over een aantal draaiende of vaste rollen.

Reeds in 1412 gaf de dijkgraaf van het baljuwschap Medemblik toestemming om te Avenhorn een overtoom te maken. In 1575 gaven de burgemeesters van Hoorn de regent van het windas te Avenhorn opdracht om de schuiten van Purmerend en Alkmaar assistentie te verlenen bij het overhalen.

In 1611 kreeg de bewaarder van de overtoom voorgeschreven om de vaartuigen, beladen met scheepsbesluit uit Wormer voorrang te geven bij het overhalen. De wortel- en kleine schuiten konden wel even wachten. Bij het brengen van scheepsbesluit naar Hoorn was immers haast, want de schepen hadden deze mondvoorraad nodig voor hun reizen naar Oostindië, Oostzee en Levant (kusten van Klein Azië, Syrië en Egypte).

Voorschriften 1565-1620:

Aen den bewaarder van den Overtoom te Avenhorn is bij de heren burgemeesteren geaccordeerd op den 4 juni anno 1605 voor het overwinden van den schuiten te ontvangen als volcht van den geladen wortelschuiten telckenmale f - , - , 12
van den ledige wortelschuiten telckenmale - , - , 6
Hoornsche wortelschuiten op Amsterdam of Haarlem
van den groten heen en weder - , - , 14,8
van den kleynen heen en weder - , - , 3,8
Alcmaerder schuiten
van den groten heen en weder - , - , 3,8
van den kleyne heen en weder - , - , 3,-
Wormer ende Purmerender schuiten
van de geladen heen en weder - , - , - , 3
van de ongeladen heen en weder - , - , - , 2
van de Oostsaner schuiten heen en weder - , - , 1,8
van de Schermerhorner schuiten
heen en weder - , - , 12

Aan de hem is de Overtoom weder verhuurt voor en tijd van om veertig guldens jaers - maer hij gedurende zijn tijd voorschreven op zijn en costen diep genoeg houden het gat van de sloot bij de Beemster.

Regelement op Zondag:

Burgmeesters en regeerders hebben op verzoek van regenten van Avenhorn goedgevonden dat de Overtoom aldaar des zondags s'morgens van 9 tot half 12 uren des namiddags van 1 tot half 4 uren niet zal mogen gaan en sullen de schuiten of schepen die daarover willen passeren moeten blijven leggen tot voornoemd tijd geëxpireerd is.

Hoe was de loop daarvan?

Uit enkele gegevens stelde men vast dat hij - in schuine richting - in de weg lag vanaf perceel radio Beets naar de trekvaart langs de Walingsdijk.

Meer zekerheid kregen we in mei 1966 toen bij modernisering en verbouwing van het pand radio Beets werd ontdekt, dat ter plaatse een sluisje of overtoom moet zijn geweest. Houvast had men ook aan het feit dat perceeltjes grond, die destijds deel uitmaakten van de overtoom, door de gemeente Avenhorn werden verkocht aan slachter Lourens Mul, de oorspronkelijke eigenaar van het perceel, waar de familie Beemster heeft gewoond (raadsbesluit 1887) en aan J. Nieuwenhuizen, de oorspronkelijke eigenaar van perceel radio Beets (raadsbesluit 1891).

De gemeente Avenhorn had de stukjes grond nog niet zo lang in eigendom.

De objecten werden in 1879 door Hoorn aan Avenhorn overgedragen. Aanleiding hiertoe zal zijn geweest het feit, dat burgemeester A. Bakker in de raadsvergadering van 19 december 1878 mededeelde, dat hij herhaalde malen een onderhoud had gehad met de burgemeester van Hoorn omtrent de bouwvallige en onzindelijke toestand van:

- a. de overtoom met bij behorende muren.
- b. de brug in de Jaagweg.
- c. de aanlegplaats van de jaagschuiten nabij de brug in de Jaagweg.
- d. de aanlegplaats van de jaagschuiten aan de Beemster ringsloot.

De gemeente Hoorn heeft in die tijd ook het onderhoud van de Naamsloot verwaarloosd met het gevolg dat de waterloop in 1875 werd overgenomen door Avenhorn. Rondom de overtoom ontstond in 1631 grote onenigheid. Hoorn liet op eigen initiatief, een schutsluis bouwen. Toen deze voor vijftig procent gereed was, moest het kunstwerk op last van de Staten van Holland worden afgebroken. De actie van de Veenhoop dorpen, gesteund door de stad Alkmaar, was niet vreemd aan het nimmer door Hoorn verwachte Statenbevel. Het intensiever gebruik van vaarwater maakte het noodzakelijk dat er goede verbindingen kwamen. Voor de aanleg van trekvaarten Hoorn-Alkmaar, Hoorn-Amsterdam en Hoorn-Purmerend werd door de Staten van Holland en West-Friesland octrooi verleend op 11 april 1658 en 5 juni 1660.

De geschiedenis van de overtoom gaat uit als een nachtkaaers. De datum van definitieve opheffing is niet bekend. Verondersteld wordt evenwel, dat de sloping en demping het werk is geweest van "Drechterland" nadat de gemeenteraad van Avenhorn in zijn vergadering van 15 december 1882 de wegen en bermen in eigendom en onderhoud overdroeg aan dit Ambacht.

J. de Reus.

Bronnen: hr. K. Olij.
Streekarchief Westfriese Gemeenten Hoorn.

Gelezen in de Nieuwe Courant van 14.1.1920

Overzicht over glascultures in de streek.

Proeftuin Avenhorn, de tomatenteelt die in de warenhuizen plaats vond, daarvan was het resultaat niet bemoedigend, terwijl ook de cultuur onder platglas wat de komkommer en meloenenteelt aangaat niet bemoedigend waren over 1919.

Mevrouw Agatha Bos-Koning 83 jaar uit de Jacob Bakker straat vertelt.

Ik kom van Avenhorn en woonde naast bakkerij Pater. Op 20 februari 1936 trouwde ik met Jaap Bos uit Heerhugowaard in de kerk van de Goorn gelijk met Ben Keizer en mijn nichtje Bet Koning, wat het voordelig maakte want de trouwkosten deelden we met elkaar. Jaap kon boerenknecht worden bij Joris Pauw in Benningbroek voor f 10,- per week en melk. We huurden een huisje van hem voor f 2,- per week. Na 3 jaar kon Jaap meer verdienen bij Piet Timmerman wat hij aannam en werd er ook weer verhuisd, 5 huizen verder in Benningbroek. Boer Jan Vlaar bood een nog beter loon omdat Jaap zo goed kon melken, maar had geen huis voor ons. Toch durfde Jaap de stap te wagen. Piet Timmerman die z'n knecht kwijtraakte zegde met een deurwaarder de huur op. Ik raakte over mijn toeren op de ochtend dat we uit het huis gezet zouden worden, maar door de hulp van een NSB-er uit Benningbroek konden we nog een poosje blijven wonen. Mijn vader raadde ons aan om naar Avenhorn terug te keren. Met 3 kinderen mochten we tijdelijk inwonen bij mijn vader en moeder. Jaap had werk gevonden bij Gert Reijnders. Op De Burg kwam een huisje te koop van de fam. Vriend voor f 1500,-, wat wij aandurfdn om het te kopen, dat was in 1944. Gert Reijnders was loco-burgemeester en die beloofde te helpen om voor de fam. Vriend andere woonruimte te zoeken. Op de Goorn woonden de fam. Pronk en Hinke in een dubbel woonhuis, die werden verzocht bij elkaar te gaan wonen en de wed. Vriend en haar zoons werden in het vrijgekomen gedeelte gehuisvest. Het huis dat we zouden kopen was al in handen van de bank en J.J. Bakker ging erover. In de huiskamer werd van alles gedaan o.a. fietsen repareren. Het huisje moest grondig schoongemaakt worden. Drie jaar heeft Jaap bij Gert Reijnders gewerkt en is toen een bouwerijtje voor zichzelf begonnen. Wel is hij 'morgens en 's avonds blijven melken voor brood op de plank.

Gelezen in de NHD Hoorn 22.4.1903

Oudendijk: Van den wielrijdersbond, dat in Café Brander te Oudendijk door den Bond een hulpkist is geplaatst, uitsluitend ten dienste zijner leden. Bij eenige medewerking der betrokken café houders zullen meerdere kisten in den omtrek geplaatst worden. De ijverige consul te Hoorn, den heer B. Schermer, verschaft gaarne daaromtrent inlichtingen. In het Park alhier (Hoorn) zal op nader te bepalen datum aan den hoofdconsul, den heer D. Fockema te Arnhem een lezing worden gehouden over het doel en den werkkring van den Bond, die thans bijna negentienduizend leden telt!

Archeologie in de polder

In 1994 vond een amateurarcheoloog met zijn metaaldetector op Wieringen een 'vikingschat' bestaande uit tientallen zilveren munten, enkele armbanden en wat onbewerkte zilverstaafjes en in de zomer van 1995 vond een andere amateurarcheoloog op een akker in Schellinkhout een zeer fraai gouden sieraad dat uit de tiende of elfde eeuw stamt. Op zich zijn dit opmerkelijke en tot de verbeelding sprekende zaken, en ondanks de enorme belangwekkendheid van deze vondsten, moet men evenwel voor ogen houden dat het hier om zeer uitzonderlijke gevallen gaat.

Archeologie is niet het als een soort 'Indiana Jones' zoeken naar goud of zilver of andere kostbare dingen, die over het algemeen door hun extreme zeldzaamheid nauwelijks enige rol van betekenis spelen, maar veeleer het interpreteren van 'huishoudelijk afval van vroeger tijden', zoals scherven, botresten, zaden, en het beschrijven van grondsporen die wat kunnen vertellen over het bodemgebruik of waar vroeger huizen hebben gestaan, vaak nog geholpen door wat men in de literatuur en in archieven aantreft etc. Zo ook zijn in de polders Beschoot en Westerkogge door vroegere bewoners sporen achtergelaten, meestal in de vorm van scherven die een indicatie kunnen geven hoe intensief het gebied bewoond werd en waar deze bewoning zich in bepaalde tijden concentreerde.

De oudste bewoning

In Maart 1995 werden er fragmenten van een oude pot opgedregd bij baggerwerkzaamheden in een sloot in Polder Beschoot, het land gelegen tussen Grosthuisen en Oudendijk. Het was een zogenaamde 'kogelpot' uit de latere Middeleeuwen. De benaming 'kogelpot' is ontleend aan de kogelronde vorm van dit type aardewerk en was gedurende lange tijd in de Middeleeuwen in gebruik. Dit kogelpotaardewerk werd voor het overgrote deel ter plaatse vervaardigd en in geringere aantallen van elders ingevoerd. De kogelpot uit Polder Beschoot was in fragmenten overgeleverd en ik zette hem met wat hobbylijm weer in elkaar. In Oktober 1997 liet ik de pot zien aan de stadsarcheologe van Hoorn, mevr. Tosca van de Walle, en het bleek om een redelijk zeldzaam stuk te gaan. Het was een pot van het zogenaamde 'Andenne' aardewerk, dat geïmporteerd werd vanuit het Belgische plaatsje Andenne in de Maasvallei. De benaming 'kogelpotaardewerk' die ik zojuist gaf, gaat strikt genomen niet geheel op voor deze pot, omdat we te maken hebben met een zogenaamde 'tuitpot'. Deze benaming ontleent het type aardewerk aan een tuit die vlak onder de rand aan de pot bevestigd is. Bovendien is de pot ook nog voorzien van een oor, iets wat het kogelpotaardewerk strikt genomen niet heeft. Andenne aardewerk, waartoe de desbetreffende pot behoort, is lichtbakkend aardewerk, voorzien van een geelachtige glazuur en was gedurende een paar eeuwen (1000-1300) zeer gewild. De typering en de vorm van de desbetreffende pot duiden op een vorm die in de twaalfde eeuw gangbaar was. Naast het zojuist genoemde Andenne-aardewerk moet men het vergelijkbare 'Pingsdorf-aardewerk' plaatsen dat zo rond dezelfde tijd werd vervaardigd. Fragmenten van dit Pingsdorf-aardewerk, dat meestal beschilderd is met roodbruine stippen of strepen, zijn eveneens in dit gebied aangetroffen, zij het in bescheiden hoeveelheden, en men mag aannemen dat het, samen met het Andenne-goed, tot de meer luxe-artikelen gerekend moet worden. Nu, men weet door onderzoek dat de ontginning van dit gebied mogelijk in de twaalfde eeuw heeft plaatsgehad en dat het wel zeker in de dertiende eeuw ontgonnen en bewoond werd. Met dit in het achterhoofd wordt de kogelpot in een interessant daglicht geplaatst,

daar deze eigenlijk stamt uit de tijd voor de ontginningen en daarmee voor de twaalfde eeuw mogelijk bewijs levert van menselijke activiteit in dit gebied. Uit reeds eerder gepleegd onderzoek*, waarbij men van ongeveer vierhonderd locaties in de polders Beschoot en Westerkogge scherven heeft verzameld, blijkt dat het grootste deel van de verzamelde scherven afkomstig is uit de twaalfde en dertiende eeuw en dat slechts een paar procent uit de tiende en elfde eeuw stamt. Uit deze procentuele verhouding blijkt dat de polders Beschoot en Westerkogge in de tiende en elfde eeuw slechts plaatselijk bewoond werden. Misschien kwamen deze vroege 'kolonistors' hier slechts met hun vee gedurende de zomermaanden en vertrokken weer naar veiliger en gunstiger gelegen delen in het winterseizoen.

Het feit dat er blijkbaar veel schervenmateriaal uit de twaalfde eeuw tevoorschijn komt wijst toch op menselijke activiteit op een grotere schaal dan het en passant wat hoeden van vee e.d. in de zomermaanden en kan er dus op wijzen dat dit gebied wellicht een vroegere ontginning had dan de dertiende eeuw en dat dus de twaalfde eeuw mogelijk eerder in aanmerking komt als beginpunt van de ontginningen in dit gebied. De in Polder Beschoot aangetroffen tuitpot kan voorzichtig gedateerd worden aan het einde van de twaalfde eeuw (1175-1200) en kan dus wellicht in dat nogal duistere en schimmige beginpunt van de eerste ontginningen in dit gebied geplaatst worden.

M. Weesie

literatuur:

VERHOEVEN, A.A.A., 1998: Middeleeuws gebruiksgeraad in Nederland. Amsterdam University Press, p. 67-78, 120-142.

DEKKER, L.W., 1980 : Westfriese polders bezaaid met middeleeuwse potscherven. WFON no. 47, pag. 238-246.

VAN DE WALLE-VAN DE WOUDE, T.Y., 1996 : Een gouden vondst op een akker bij Schellinkhout. WFON no. 63, pag. 120-126.

DIEDERIK, F., 1989 : Archeologica, de archeologie van het noorden van Noord-Holland in historisch en landschappelijk perspectief. Uitgeverij Pirola, Schoorl.

Vondsten? Als U scherven vindt of iets aantreft waarvan U denkt dat het best wel eens oud kan zijn, neem dan contact op met Melcher Weesie tel. 0229-542277 of met de Hoornse Archeologische Dienst tel. 0229-240431.

Al het heden wordt verleden..

Foto gemaakt omstreeks 1900, bakkerij uiterst rechts

Brand!!

Op zondagmorgen 2 november 1997 om vijf uur gaat deze schreeuw door het donkere mistige Grosthuisen. Het huis van de familie B. Derksema, nummer 78, gaat door onbekende oorzaak in vlammen op. Een oud huis, in het centrum van het dorp, met een lange geschiedenis vraagt om wat archiefonderzoek. Verschillende huizen in dit buurtje aan de zuidzijde van de weg krijgen in de jaren ± 1880 tot ± 1905 nieuwe voorhuizen; ook deze oude bakkerij. Op het ondiepe erf, 540 m² groot, staat in de 19e eeuw een aan de achterkant afgeknotte stolp die plaats biedt aan het gezin Jan Jongejan. Hij is er broodbakker en veehouder. Tot ver in de twintigste eeuw is het heel gebruikelijk dat een bakker ook enig vee houdt. Gebruik van eigen melk en het voeren van restanten uit de bakkerij aan wat varkens werkt economisch. Op 11 november 1881 overlijdt Jan Jongejan. Zijn zoon heeft zich inmiddels gevestigd als bakker te Scharwoude in een stolpje naast het café op de hoek van de Zesstedenweg, dat in 1884 de riante naam 'Stationskoffiehuis' krijgt. In 1881 vestigt Klaas de Wit zich in de vrijgekomen bakkerij. De stolp wordt dan ook aan de voorkant afgeknot en het nu verbrande voorhuis wordt gebouwd, ruimte biedende aan een bakkerij, woonkamer, keuken en winkel. Klaas de Wit en Trijntje Molenaar wonen en werken er tot 1911. Zij vertrekken op 31 maart naar Zwaag. Cornelis de Beurs, geboren 25 april 1885 te Abbekerk en Marijtje Blokker, geboren 4 september 1888 te Andijk vestigen zich er op 25 februari 1911 (Marijtje komt op 31 maart, ze zijn dan inmiddels getrouwd). Drie knechten zullen er achtereenvolgens dienen: Pieter Bon, Pieter Smit en Jan Willem Schouwe. Bakker de Beurs levert kwalitatief heel goede waar. Zijn (alleen) Moscovisch gebak met als variatie een rose of een witte suikerglazuur verhoogt de feestvreugde als er iets te vieren valt in Grosthuisen. De halfpondjes boter- en amandelallerhande met vanillenoetjes zijn ook niet te versmaden. Goede merken als Droste en Ringers chocolade sieren het vitrinekastje in de winkel die niet meer meet dan 2½ bij 2½ meter. In 1941 vertrekt het echtpaar de Beurs naar Hoorn om er stil te gaan leven. In de bakkerij komt dan het uit Enkhuizen pasgetrouwde paar Thijs Dekker en Jeltje Zwerver (2 kinderen). Naast de bakkerij en een winkeltje voor de verkoop werd het brood ook dagelijks uitgevent. Dat deed Piet Hoek met een kettekar. Een ket is een

klein paardje en dat trok een kleine bakwagen. Bij de koop van de bakkerij was dat paardje inbegrepen. Toen het paardje later doodging, maakte de vader van Vok Visser "Henk" een bakfiets. In de oorlog was het een probleem om aan goede kwaliteit meel te komen en dat lukte dan ook vaak niet.

Thijs was een nogal opvliegend man en het verhaal gaat dat Gré Beemster de dochter van de smid die naast de bakker woonde, nu het huis van Jan Kok, vertelde dat de mislukte bollen door het raam naar buiten vlogen, zo kwaad was bakker Dekker over zijn wanproducten. Toch slaagde hij er af en toe in om aan goede kwaliteit meel te komen en dan was zijn brood en gebak heerlijk. Z'n naam was dus goed. Helemaal uit Hoorn kwamen dan ook klanten met hun ingrediënten om hier gebak te laten maken. Zij runnen deze goedlopende zaak tot mei 1948. Vee wordt er door Dekker niet meer gehouden. Zij kunnen het zich veroorloven om in 1948 in Haarlem een grotere goedbeklante bakkerij te kopen en verkopen hun zaak te Grosthuisen aan Pieter Appel en Grietje Wuijster (3 kinderen). Hen vergaat het minder goed. Schaalvergroting zet bij al deze middenstandsbedrijven in en bakker Appel kan in 1952 de concurrentie het hoofd niet meer bieden. Hij vertrekt naar Scharwoude en in 1954 naar Hoorn. Het gezin van Klaas Bouwman en Wijntje Voorneveld met hun zes zonen gaat er wonen en weer wordt er in de stolp achter de bakkerij een veehouderijtje annex tuinderij uitgeoefend, tot in 1982 de familie Bouwman vertrekt en het gezin van Bastiaan Derksema er zich vestigt.

D. Schuijtemaker.

Bronnen: Streekarchief Westfriese Gemeenten Hoorn.
interview door G. Busman, met D. Zuidland,
en C. Bierman Koster

Oude Meesters

meester Schermerhorn, van 1870 tot 1901 leraar te Scharwoude.

Bij het verschijnen van dit boekje grijp ik de gelegenheid aan om een oude meester weer wat naamsbekendheid te geven. Ik begin dit jaar met een schoolmeester uit Scharwoude: De heer E. Schermerhorn. Het is bijna een eeuw geleden dat deze meester de scepter zwaaide over de school in Scharwoude en slechts bij enkelen is zijn naam nog bekend.

Meester Schermerhorn was vanaf 1870 tot 1901 werkzaam in dit dorp. Zijn opvolger, de heer T. van der Meer, is nog enigszins bekend, temeer omdat naar die meester een straat in Scharwoude is vernoemd.

Terugkomend op meester Schermerhorn. We weten eigenlijk niet veel van deze man en degenen die hem persoonlijk hebben gekend leven ook allang niet meer. Er zijn een paar foto's overgeleverd waar deze meester op te zien is. Het betreft een portretfoto, een ansichtkaart van rond de eeuwwisseling en een uiterst vage klassefoto uit +/- 1895.

In de archieven komt zo nu en dan iets over meester Schermerhorn naar boven, maar dit zijn marginale berichtjes. Toch zullen we het hiermee moeten doen. Een van die berichtjes is dat de onderwijzers van Scharwoude en Grosthuisen in 1874 graag zouden zien dat er een hulponderwijzer zou worden aangesteld, omdat het leerlingenaantal op beide scholen boven de 70 kwam en de werkdruk enigszins te groot werd. Dit ging vooral voor Scharwoude moeizaam, omdat de bevolking een deel van het salaris voor een hulponderwijzer moest opbrengen en men hiertoe nauwelijks in staat was.

In Grosthuisen was de situatie wat gunstiger, omdat de bevolking daar wat meer geld had te besteden in tegenstelling tot het armer Scharwoude, zodat men in Grosthuisen in staat was wat eerder een hulponderwijzer aan te stellen.

In Scharwoude lukte dat, na veel aandringen van meester Schermerhorn, pas in 1876.

Ik heb hier slechts een klein voorbeeldje gegeven uit de schoolperiode van meester Schermerhorn wat ik heb gelicht uit het zo'n 20 jaar geleden verschenen boekje "DE DRIE DORPSSCHOLEN" dat verscheen naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van de Grosthuiserschool in 1979.

Laat ik nu slechts voorlopig volstaan met het noemen van meester Schermerhorn, zodat deze honderd jaar na zijn vertrek als hoofdonderwijzer van Scharwoude weer eens wordt teruggehaald.

M. Weesie

100 jaar RABOBANK in De Goorn

Honderd jaar geleden, op 11 maart 1898, werd ten kantore van de Hoornse notaris Petrus Bos de Coöperatieve Boerenleenbank De Goorn/Berkhout opgericht. Een goede aanleiding om ook in dit blad daar op bescheiden wijze aandacht aan te besteden. Ik wil dat doen aan de hand van onderstaande foto waarvan het ingelijste origineel jarenlang bij mijn ouders op zolder lag.

1938 bestuur
boerenleenbank De Goorn

Wie staan er op de foto? Staand van links naar rechts Klaas Stam, veehouder in Oost-Mijzen, Arie Schouten, veehouder in Berkhout, Klaas Meester, landhouwer in Avenhorn, Dorus Bisschop, veehouder in Berkhout en Jacob van der Lee (mijn opa), tuinder in Grosthuisen en tevens kassier. Het nogal nors kijkende bestuurslid met de gebalde vuisten linksonder is de Grosthuiser veehouder Hermanus van der Hulst. Naast hem zitten achtereenvolgens Jacob Bakker, landbouwer in De Goorn, Klaas Smal, veehouder in Grosthuisen, en Piet Leeuw, eveneens veehouder in Grosthuisen.

De door de Hoornse fotograaf Visser genomen foto toont een negental heren achter een tafeltje voor de ingang van de R.K.Kerk van De Goorn. Gezien de achtergrond zou je denken dat we hier te maken hebben met het kerkbestuur, maar het is het bestuur van de boerenleenbank dat zich laat vereeuwigen ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van de bank in 1938. Waarom dan de kerk als achtergrond en niet het bankkantoor? Tot 1940 had de bank geen eigen kantoor, maar huurde men de linkerhelft van het nog bestaande woonhuis De Goorn 73, rechts naast café Dolleburg. Hier was een wachtkamertje en een klein kantoor dat één of twee keer per week geopend was. In het laatste vertrek vergaderde ook het bestuur, meestal op een zondag na de H. mis. Door de groei van de bank voldeed deze locatie steeds minder en werd besloten tot de bouw van een eigen kantoor met kassierswoning even verderop aan de dorpsweg (De Goorn 63). In augustus 1940, enkele maanden na de Duitse inval, kon dit nieuwe pand in gebruik worden genomen.

In 1938 had de boerenleenbank dus nog geen eigen bankgebouw, maar een gehuurd kantoor in een eenvoudig woonhuis. Dat voor de jubileumfoto een meer representatieve achtergrond werd uitgekozen in de vorm van de vlakbij gelegen R.K.Kerk, is niet zo verwonderlijk als we bedenken dat het bankbestuur geheel bestond uit katholieken waarvan er enkele bovendien zitting hadden in het kerkbestuur.

De Goorn 63 in april 1966. Deze in 1940 naar ontwerp van de Spierdijker bouwkundige Wijte gebouwde kassierswoning met kantoor is in 1973 gesloopt voor de bouw van een nieuw bankgebouw (Thans Biljartfabriek J. Meilink & Zn.).

De hoofdreden voor de gekozen locatie (ingang R.K.Kerk) zit vermoedelijk echter in de bovenste helft van de jubileumfoto: het timpaan (de boogvulling) boven de ingang is door de boerenleenbank geschonken aan de nieuwe kerk die in 1929 naar ontwerp van Jos Th.J. Cuypers gebouwd werd (Jos Cuypers is de zoon van de bekende Pierre J.H. Cuypers en onder meer architect van de kathedrale basiliek St. Bavo in Haarlem. Het timpaan toont in reliëf een tronende Maria met Kind die aan de H. Dominicus (links) de rozenkrans overhandigt. De keuze voor dit thema ligt voor de hand aangezien de parochie van De Goorn gewijd is aan Onze Lieve Vrouw van de H. Rozenkrans. Overigens stelt de knielende vrouw rechts Catharina van Siena voor, een volgeling van Dominicus.

Het timpaan is uitgevoerd in crèmekleurig kalksteen en rechtsonder gesigneerd met "CUYPERS ROERMOND". Hieruit blijkt dat het vervaardigd is in het bekende Roermondse atelier van de familie Cuypers. Dat het bankbestuur trots was op dit geschenk en er graag mee op de foto wilde ligt voor de hand.

Dat de meerderheid van het bestuur uit veehouders bestond, is niet verwonderlijk voor een boerenleenbank. Zowel Hermanus van der Hulst als Klaas Smal waren sinds de oprichting van de bank in 1898 bestuurslid. Hiervoor werden zij (met nog vijf anderen) in de op 8 juni 1938 gehouden Algemene Vergadering van de Centrale Bank in Utrecht gehuldigd. De huldiging vond plaats in zaal "Tivoli" in Utrecht te midden van ruim 2000 aanwezigen. Jacob van der Lee (1894-1975) rechts op de foto was de jongste zoon van de eerste kassier van de bank, Anthonius van der Lee (1846-1926). Vanaf zijn 24ste tot aan z'n pensionering in 1959 is hij bij de bank werkzaam geweest. Zijn vader Anthonis, broodbakker en landbouwer in Grosthuizen, werd in 1898 gevraagd om de eerste kassier te worden van de nieuwe bank, die overigens behoort tot de eerste coöperatieve boerenleenbanken in Nederland. Hij wilde dit wel doen onder voorwaarde dat hij kon beschikken over een solide brandkast. Die kwam er en werd geplaatst in de kamer linksvoor in zijn woonhuis aan de Kathoek (Grosthuizen 17). Dit kleine vertrek deed lange tijd jaren dienst als kantoor. Voor zijn werkzaamheden, de eerste jaren geen volle dagtaak, ontving hij een salaris van f 100,- per jaar. Anthonius is tot 1924, hij was toen 78 (!), kassier geweest. Om zijn vader te kunnen opvolgen was Jacob bij hem in de leer geweest. Tussentijds vervulde hij in 1916-'17, midden in de Eerste Wereldoorlog, zijn militaire dienst in Kampen, waar

hij werd opgeleid tot hospik. Dat de Eerste Wereldoorlog ook (indirect) gevolgen had voor de boerenleenbank van De Goorn, moge blijken uit de volgende brief uit 1916 die binnen de familie bewaard is gebleven. Omdat de brief een aardig tijdsbeeld geeft volgt hieronder, tot besluit van dit artikel, de volledige tekst.

"Aan den Weledel Gestrengen Heer Commandant Instructie Bataljon Kampen.

Geeft met den meesten eerbied te kennen: Adriaan Commandeur in zijn hoedanigheid van Directeur der Coöperatieve Boerenleenbank Berkhout I wonende te Berkhout.

dat hij bericht heeft ontvangen van verlofweigering aan Jacob van der Lee, Milicien Hospitaal soldaat 4de compagnie gedetacheerd bij de 1e compagnie Instructie Bataljon te Kampen,

dat genoemde milicien is de zoon van Anthonius van der Lee, Kassier der Coöperatieve Boerenleenbank Berkhout I

dat de kassier tevens is landbouwer en als zoodanig aan bedoelde milicien dezen zomer tuinbouwverlof werd toegestaan.

dat echter genoemde milicien opleiding tot kassier geniet om zijn vader te kunnen vervangen en tevens behulpzaam te zijn wanneer de administratie zulks zou vorderen.

dat het boekjaar der Coöperatieve Boerenleenbank eindigt ultimo December en derhalve de maanden December en Januari overvloed van werk geven

dat dientengevolge dit den tijd voor een leerling is om bij de samenstelling der Rekening en balans behulpzaam te zijn hetgeen voor studie zeker van het allergrootste Belang mag worden genoemd

Redenen waarom ondergeteekende de vrijheid neemt zich tot Uw

Edelgestrengen te wenden met het eerbiedig verzoek hem (Jacob van der Lee) alsnog een verlof toe te staan voor minstens twee weken en wel de laatste week van December en de eerste week van Januari, 't welk doende van Uw Edelgestr. de gehoorzame dienaar

Berkhout 17 Dec. 1916.

[was getekend] A. Commandeur"

Om het verzoek kracht bij te zetten heeft Adriaan Commandeur de brief op de achterzijde door zowel burgemeester Slagter van Berkhout als burgemeester Wijdenes Spaans van Avenhorn laten ondertekenen.

Het mocht helaas niet baten, want onderaan de brief werd het verzoek met één zin afgedaan: "Kan met het oog op de bestaande verlofbepalingen niet worden toegestaan. Kampen 23 December 1916. De Com[an]d[an]t. 1e C[ompagn]ie Instr[uctie] Bataljon [was getekend] F. Beets".

J. van der Lee

Gelezen in de Nieuwe Courant 1.9.1920

Oudendijk voor de Land en Tuinbouw- tentoonstelling te Oudendijk, te houden op 5 en 6 september a.s. is door den heer Commissaris der Koningin in de provincie NH een groote vergulde zilveren medaille beschikbaar gesteld. De Tentoonstelling zal omvatten:

Zaden, groenten, fruit, bloemen, planten, zuivelproducten, verpakkingsmateriaal, veterinaire geneesmiddelen, enz. enz.

Den eerste dag zal er 's middags concert worden gegeven door het Harmonie orkest "Appollo" van Hoorn directeur de heer S. Koning en de Gem. Zangvereniging "Zang en Vriendschap" te Oudendijk directeur M. Kay. Voor de avonds optreden van humoristen, muziek van de Kleine Kapel balchampêtre enz. Maandags zullen volks en kinderspelen gehouden worden en verder muziek zang en dans. Gezien de belangrijke tentoonstelling en vele attracties verwachten we te Oudendijk die dagen veel publiek. Moge het weer meewerken, opdat de grootsche plannen zullen slagen.

Bruggen in Oudendijk

Voor de droogmaking van de Beemster was het nodig om het water op de één of andere manier te lozen. Dit resulteerde uiteindelijk in het graven van een uitwateringskanaal langs de West-Friese dijk bij Oudendijk en richting Ursem (Ursemmervaart). Er ontstond veel geharrewar betreffende de aanleg van het Oudendijker uitwateringskanaal. Men eiste dat er, over een afstand van 1100 Rijnlandse Roeden (4144 meter), 22 wagenbruggen en 15 voetbruggen zouden komen. De dorpingen, die weidegronden in gebruik hadden in de Beetskoog konden met een plank over een smalle sloot gemakkelijk bij hun landerijen komen en daaraan zou een einde komen wanneer de waterloop tot dertig meter werd verbreed. De Staten van Holland en West-Friesland grepen in door de gecommiteerde Raden in het College te Hoorn te machtigen om niet alleen de taxatie van de landen te mogen doen doch ook bij onderling verdrag (na het horen van beide partijen) de verschillen op te lossen inzake het verwijden en verschieten (verandering van ligplaats) van de "watertogt".

De definitieve beslissing werd in handen gelegd van vier goede, opregte en neutrale personen. De Hoofd-Ingelanden van Beemster kozen: Jacob Cornelisz Lonis, wonende op Keern en Cornelis Claasz Groot, wonende te Berkhout. De vredemakers van Oudendijk en Schardam kozen: Symon Jacobsz en Jan Pietersz, beide wonende in Oosthuizen. De afspraak werd vastgelegd in een akte van 21 april 1608. De neutrale arbiters of scheidslieden gingen op 2 mei 1608 naar de heer N. Rijkaarts, notarispubliek, te Hoorn om hun uitspraak te laten vastleggen, welke inhield:

- a. dat de Heren Hoofd-Ingelanden gehouden zouden zijn te maken ultimo eerstkomende jaar - ééne weer of na onbegrepen - en ten eeuwige dagen te onderhouden over de nieuwe uitwatering vier vaste wagenbruggen, elk met ene leuning en vier bekwame melkbruggen mede met eene leuning.
- b. dat de plaats van de bruggen in onderling overleg moest geschieden.
- c. dat bij het doorsnijden van de Westerdijk aan Oudendijk de Hoofd-Ingelanden van Beemster ook aldaar een brug moesten leggen, zonder dat dezelve brug onder de genoemde acht bruggen zou worden gerekend.
- d. dat aangaande de vergoeding voor het ongerijf, bij de ingezetene van Oudendijk en Schardam te lijden, de Hoofd-Ingelanden achthonderd gulden zouden betalen aan de twee dorpen, waarbij ze verdeling zelf moesten uitmaken.
- e. dat de onder (d.) genoemde som moest worden betaald tussen 2 mei 1608 en St. Jacob 1608 (25 juli).

J. de Reus.

Bronnen: hr. K. Olij
Streekarchief Westfriese Gemeenten Hoorn.

Spoorlijn Amsterdam Enkhuizen.

Het voormalig station in Scharwoude, Stationsweg 4, komt alsnog in aanmerking voor een plaats op de gemeentelijke lijst van beeldbepalende panden. Bij inventarisatie van enkele jaren geleden voldoet het 110 jaar oude station aan de norm voor beeldbepalend pand

Op de gemeentelijke lijst van beeldbepalende panden staat ook het voormalige station in Scharwoude - officieel station Avenhorn - Dit station - aan de buitenkant nog voor het grootste deel in oorspronkelijke staat - kwam gereed in 1883. Het werd tegelijk met het station in Hoorn aanbesteed en is waarschijnlijk door een ingenieur van de Spoorwegen getekend. Het gebouw is in neo -renaissance stijl gebouwd. Maar waarom staat in Scharwoude een station met de plaats aanduiding Avenhorn? Helemaal zeker weet je dat niet, maar de geschiedenis van de aanleg van de spoorlijn Enkhuizen - Hoorn - Amsterdam verklaart misschien een en ander.

Tracé.

In 1865 was de lijn Alkmaar - Den Helder gereed gekomen en een Hoornse commissie - de commissie Bloem ijverde voor een spoorlijn Amsterdam Hoorn via de Beemster. De gemeenteraad van Avenhorn richtte zich tot de koning om dit initiatief te ondersteunen. Dat lukte niet, tot op 10 nov 1875, een wet in de 2e kamer werd aangenomen "Tot uitbreiding van het spoorwegnet". De gemeenteraad van Avenhorn richtte zich op 1 mei 1876 in een brief tot de minister van Binnenlandse zaken over het tracé van de aan te leggen spoorlijn tussen de Zaanstreek en Hoorn. De gemeenteraad stelt zich in haar brief achter het verzoek van de gemeente De Rijp om de lijn niet langs de Westfrieze Zeedijk aan te leggen, zoals het plan scheen te zijn, maar meer naar het westen. Avenhorn pleit ervoor om in dat dorp een station te bouwen en daar eventueel een aftakking naar Alkmaar aan te leggen. De raad schrijft dat een lijn via Avenhorn naar de Zaan minstens 3/4 uur korter zou zijn dan een lijn langs het dorp Scharwoude. Met het opsommen van de aantallen inwoners uit de dorpen van het door de raad gewenste tracé vergeleken met het door de minister gewenste, waarbij natuurlijk de aantallen voor de gewenste lijn groter waren, is ook nog getracht indruk te maken. Op 2 juni gaat een commissie uit de raad, bijgestaan door een bouwkundige, onder leiding van burgemeester Arie Bakker en secretaris J. Smit naar Den Haag om de zaak van het Agrarisch knooppunt Avenhorn te bepleiten, maar alle inspanningen waren te vergeefs.

Start.

Op 24 juni komt er een reactie van hoofdingenieur Van Prehu dat begonnen zal worden met de afbakening van het tracé in de gemeente Avenhorn en dat blijkt dan in Scharwoude te zijn. 5 Mei 1878 doet veehouder C. Peereboom uit Berkhout een verzoek om overpad en hekken door het rijk

aan te leggen, om via zijn onteigende landerijen toch op z'n andere grond te kunnen komen.

Door al die onenigheid over het tracé en over de onteigening van gronden was de lijn Zaandam Hoorn pas op 20 mei 1884 klaar. Hoorn Enkhuizen was klaar op 6 juni 1885 en de spoorboot van Enkhuizen naar Stavoren, met aansluiting op de lijn naar Leeuwarden, ging voor het eerst varen op 15 juli 1886.

Goederenvervoer.

Op 7 mei 1884 benoemt de raad in haar vergadering, logement- en stalhouder Frans Bakker tot besteller van goederen, gehaald van het station Avenhorn in Scharwoude bij de ingezetene van de gemeente. Omdat met name de tuinders uit Avenhorn en Omstreken hun waren toch wel erg graag per trein wilden kunnen verzenden is er nog geprobeerd een spoorlijntje te krijgen van Avenhorn naar Scharwoude, maar toen dat ook niet lukte heeft de Tuinbouwvereniging Avenhorn en Omstreken een verlaadpunt in Scharwoude gevestigd. In 1916 waren er nog weer plannen voor een lijn naar Scharwoude, maar het kapitaal ontbrak. Het verlaadpunt in Scharwoude heeft gefunctioneerd tot 1968, maar het station voor personenvervoer is al in 1938 gesloten. Alhoewel Avenhorn dus niet tevreden was over het tracé vond ze de in gebruikname van het station toch zo belangrijk, dat aan alle inwoners van de gemeente Avenhorn het verzoek werd gedaan om de vlag uit te steken op maandag 19 mei 1884 omdat op die dag de voor deze gemeente zeer belangrijk geachte lijn in gebruik zal worden genomen, door het laten rijden van een feesttrein.

Helaas heb ik tot nu toe nergens een foto van de trein of het vlaggende dorp aangetroffen, maar misschien komt door dit verhaal nog eens iets boven tafel.

G. Busman.

Bron: Streekarchief Westfrieze Gemeenten Hoorn

Gelezen in de Nieuwe Courant 6.10.1920

Avenhorn alhier had een botsing plaats tusschen twee zandtreinen wegens de mist, waardoor beide locomotieven ontspoorde, na enkele uren was het treinverkeer hersteld.

Spoorweg.

De Burgemeester van Avenhorn,
In aanmerking nemende:
dat de Spoorweg, lijn Zaandam-
Horn, eersdaags in exploitatie
gebracht ^{in gebruik stelling} - en op den 19. Mei e. k.
door het rijden van een feesttrein
voorafgegaan zal worden;

dat die spoorwegdienst ook voor
deze gemeente van zeer veel belang
kan worden geacht.

Noodigt met de inwoners
dezer gemeente bij deze vriendelijk uit,
alzo op Maandag den 19. Mei e. k.
van huare ingenomenheid met die dienst,
door het uitsteken van vlaggen van
huare meningen, te doen blijken!

Avenhorn den 7. Mei 1884.

De Burgemeester Verreemd,
J. P. P. Spaans.

Uitnodiging aan ingezetenen van Avenhorn de vlag uit te steken, voor het in gebruik nemen van de spoorlijn Zaandam - Horn op 19 mei 1884.

Ledenlijst

Avenhorn

G. Kramer-Porsius

W. Geel

J. de Reus

C.J. v.d Nes

J.C. van Maanen-de Boer

C. Bos

J.N. Dekker-Blank

A. Henneman

Grosthuisen

H. van Rooijen

H. Böhne

C.J. Weesie

M. Weesie

D. Rinkel

D. Schuijtemaker

W.J. Mans

Y. Aafjes-van der Gaast

J. Bierman

C. Bierman Koster

G. Busman

mevr Ruiter

Hoorn

mevr. Beoletto

Oudendijk

R. Geveke

A. de Reus

H. v. Zijl

De Goorn

N. Koning

J. v.d. Lee

N. Verdonk